

## Література

1. Ахаян А. А. Структура інформаційної компетентності випускника професійного ліцею [Електронний ресурс] / А. А. Ахаян, О. А. Кизик // Всерос. конф. [«Інформаційні технології в освіті – 2003»], секція II, підсекція 3. – Режим доступу: <http://ito.edu.ru/2003/II/3/II-3-3305.html>
2. Еремьина І. І. Інформаційна середовище вузу – важливий аспект формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутнього вчителя / Ірина Ільїнічна Еремьина // Інформаційні технології в освіті: ІТО-Марій Эл-2008. – Режим доступу: <http://ito.edu.ru/2003/II/3/II-3-3305.html>
3. Зайцева О. Б. Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів засобами інноваційних технологій: автореф. дисс. на соискання наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка, історія педагогіки та освіти» / Ольга Борисівна Зайцева. – Армавір, 2002. – 19 с.
4. Кизик О. А. Інформаційна компетентність як складова професійної компетентності випускника професійного ліцею [Електронний ресурс] / Ольга Александрівна Кизик. – Петрозаводськ: Карельський гос. пед. ун-т. – Режим доступу: <http://www.emissia.spb.su/offline/a866.htm>
5. Петухова Т. П. Сучасна парадигма інформаційного суспільства як основа стратегії формування інформаційної компетенції спеціаліста / Т. П. Петухова // Вестник Оренбургського гос. ун-та. – 2005. – № 1 (39). – С. 116–123.
6. Селевко Г. К. Педагогічні технології на основі інформаційно-комунікаційних засобів / Герман Константинович Селевко. – М.: НІІ школярських технологій, 2005. – 208 с.
7. Ткачук Т. А. Становлення інформаційно-педагогічної компетентності майбутніх педагогів дошкільної освіти в процесі організації науково-дослідницької роботи: автореф. дисс. на соискання наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теорія та методика професійної освіти (педагогічні науки)» / Татяна Анатоліївна Ткачук. – Петрозаводськ, 2007. – 24 с.
8. Тришина С. В. Інформаційна компетентність спеціаліста в системі додаткового професійного освіти [Електронний ресурс] / С. В. Тришина, А. В. Хуторської // Інтернет-журнал «Ейдос», 22 червня 2004. – Режим доступу: <http://www.eidos.ru/journal/2004/0622-09.htm>. – В надз. : Центр дистанційної освіти «Ейдос», e-mail: [list@eidos.ru](mailto:list@eidos.ru).

*Стаття надійшла до редакції 09.11.2010 р.*

УДК 378.147:33

**Хоцькіна С. М.**

*аспірант*

*Криворізький державний педагогічний університет*

## КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ЕКОНОМІСТА

*У статті висвітлено погляди науковців щодо визначення поняття «комунікативна компетентність», обґрунтовано необхідність формування комунікативної компетентності майбутніх економістів.*

**Ключові слова:** *комунікативна компетентність, складові комунікативної компетентності*

*В статті описані підходи учених до визначення поняття «комунікативна компетентність», дано пояснення необхідності формування комунікативної компетентності майбутнього економіста*

**Ключевые слова:** *коммуникативная компетентность, составляющие коммуникативной компетентности.*

*The article deals with the views of scientists as to the defining of the notion «communicative competence». The author proves the necessity of forming of communicative competence of future economists.*

**Key words:** *communicative competence, the components of communicative competence.*

Мета: на основі сутності поняття «комунікативна компетентність» з'ясувати сутність реалізації показників комунікативної компетентності у студентів Криворізького економічного інституту – майбутніх економістів.

Нинішні умови розвитку суспільства потребують поєднання вимог суспільного запиту та індивідуальних якостей особистості у розв'язанні проблем модернізації системи вищої освіти. Тому вища школа повинна забезпечити сприятливі умови для поєднання внутрішнього стимулу майбутнього фахівця, створення умов для розвитку особистості та її творчої самореалізації, організації навчально-виховного процесу відповідно до сучасних наукових досягнень, ринкових засад, економіки та відповідно до демократичних цінностей.

Слід зазначити, що сама система освіти в Україні перебуває у стані постійного вдосконалення. Необхідність цих процесів зумовлена тим, що система освіти з її стабільними навчальними програмами та прогнозованими держзамовленнями фахівців у процесі переходу до економічних перебудов у державі перестала відповідати мінливим умовам ринкової економіки. З іншого боку, спрямування України до широкої інтеграції у європейський та світовий простір вимагають певної стандартизації навчальних програм, підходів до організації і проведення навчання та контролю знань за міжнародними вимогами. Для розв'язання цих завдань потрібна оптимізація всіх видів стосунків між викладачами і студентами.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства економічна освіта сприяє формуванню особистості, яка свої дії може коригувати відповідно до встановлених ринкових законів. Головне завдання економічної освіти – формування економічних суб'єктів (індивідів, здатних на мікрорівні впливати на економічні процеси, а на макрорівні – адекватно оцінювати дії держави), а не лише пасивних споживачів і виробників продукції.

Становлення майбутнього економіста у вищій школі є важливим як для розвитку особистості кожного конкретного студента, так для прогресу суспільства загалом. Адже освіта повинна не тільки передбачати вузькопрофільну підготовку, а й формувати особистість, навчати сучасним формам спілкування, розвивати здібність адекватно оцінювати пову інформацію і приймати ефективні рішення, готувати студентську молодь до життя.

Ураховуючи особливості фахової підготовки та специфіку професійної діяльності економістів, зв'язок соціальних та психолого-педагогічних процесів, вважаємо за доречне поєднати систему підготовки студентів, яка спрямована на формування у майбутніх фахівців економічної галузі комунікативної культури, уміння взаємодіяти з людьми. У зв'язку з цим формується комунікативна компетентність майбутніх економістів.

Останнім часом активізувалися пошуки щодо вдосконалення теоретичних і методичних аспектів формування комунікативної компетентності студентської молоді в навчальному процесі. Виконується низка досліджень у цьому напрямку. На етапі розробленості перебувають такі проблеми:

- формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв у процесі професійної підготовки;
- формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін;
- формування комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів маркетингу;
- формування комунікативної компетенції у майбутніх викладачів вищого аграрного навчального закладу;
- формування комунікативної компетенції магістрів педагогічних спеціальностей у процесі фахової підготовки.

Дослідження окресленої проблеми є цікавим і актуальним ще й тому, що саме в молоді роки відбувається усвідомлення суспільних явищ, що відображає предметний аспект соціальних і моральних відносин, цінностей суспільства, розвиток соціальних почуттів і потреб. Окрім того, у цьому віці формується усвідомлення своєї дорослості, готовності до самостійного життя, що також потребує соціального визначення і прояву, відчуття духовної свободи і самостійності.

Зважаючи на те, що компетентність, зазвичай, співвідноситься з конкретним видом діяльності, сьогодні в науковій літературі описуються її різні види: соціальна, психологічна і соціально-психологічна компетентність, комунікативна компетентність, правова, психологічна, педагогічна компетентність. Кожен із названих видів компетентності має свої особливості саме завдяки специфіці виконуваної діяльності.

У дослідженнях науковців відсутній єдиний погляд щодо розуміння сутності поняття «комунікативна компетентність». Найявні різні підходи до тлумачення комунікативної компетентності, які можна згрупувати за такими напрямками: здатність вступати в комунікації з метою порозуміння (Л. Гузеєв); містить оволодіння мовами та способами взаємодії з людьми, навички роботи в групі (А. Хуторський); здатність швидко та влучно орієнтуватися в ситуації спілкування, що спирається на комунікативний досвід індивіда (Ю. Ємельянов, С. Бахтеєва); толерантність, сприйняття плюралізму, вміння цивілізовано відстоювати свої переконання (у рамках проекту ПРООН «Інновації оновлення освіти», 2001 рік); визначають комунікативну компетенцію як вміння вступати в комунікацію, бути зрозумілим (М. Коломoeць, Н. Кузьміна, В. Пилипівська); складова професійної компетентності (С. Комісарова) і визначає як сукупність знань, умінь і навичок, які проявляються в комунікативних діях і забезпечують ефективність процесу спілкування, це є здатність ефективно взаємодіяти з навколишніми завдяки розумінню себе й інших за умов постійної зміни психічних

станів, стосунків між особистостями, умов соціального середовища; розуміння мотивів, намірів, стратегій поведінки, фрустрації партнерів по спілкуванню; розуміння соціально-психологічних проблем взаємопорозуміння, оволодіння техніками спілкування (Л. Петровська); моральна категорія, що регулює всю систему ставлення людини до природного і соціального світу (Ю. Ємельянова).

Аналіз досліджень доводить, що більшість учених розглядають комунікативну компетентність у зв'язку з вивченням взаємодії людей, знаннями й уміннями, як особистісну якість і поведінку, яка проявляється у стосунках, у зв'язку із навичками ефективного спілкування (Б. Ананьєв, Г. Андреева, М. Качан, О. Леонтьєв, А. Реан, В. Шепель та інші). Деякі вчені розглядають комунікативну компетентність як необхідну складову комунікативної культури (Н. Кузьміна, А. Маркова, С. Ромашина); комунікативна компетентність як здібність особистості, як уміння – компонент здібностей (В. Гаркуша, Л. Петровська, К. Платонов).

Імпонує думка Н. Ануфрієвої про те, що комунікативна компетентність – складний феномен, основу якого становлять певні здібності: уміння прогнозувати соціально – психологічну ситуацію спілкування, урахувавши її своєрідність, «уживатися» та керувати цією ситуацією... Виявляється загалом як знання норм та правил спілкування, оволодіння його технологією, використання в повному обсязі комунікативного потенціалу особистості [1].

У нашому дослідженні ми виходили з того, що комунікативна компетентність визначається як цілісна якісна характеристика особистості студента – економіста, яка визначає основу комунікативної діяльності та впливає на її якісні характеристики.

Таблиця 1

Ступінь реалізації показників складових комунікативної компетентності студентів у процесі навчання (%)

№ з/п	Складові комунікативної компетентності	Студенти (курс)			Середній показник
		1	2	3	
1	Наявність потреби у спілкуванні	42,6	40,9	37,7	40,40
2	Необхідність взаємодії загальнолюдських та фахових показників	19,7	14,4	8	14,03
3	Наявність здібностей комунікативної компетентності у поєднанні з набуттям навичок комунікації	15,4	22,7	29,9	22,67
4	Відчуття емоційного задоволення від спілкування (на всіх етапах)	23,3	22	24,4	23,23

Як видно з таблиці, саме студенти I курсу мають вищий відсоток (42,6) наявності потреби у спілкуванні, але для них поки що дуже складно прорахувати взаємодію між загальнолюдськими та фаховими показниками (19,7). Відсоток наявності здібностей комунікативної компетентності майбутніх студентів другого курсу (22,7) і третього курсу (29,9). Рівень емоційного задоволення від спілкування (на всіх етапах) відносно стабільний і не викликає занепокоєння.

На рисунку 1 представлено графік реалізації складових комунікативної компетентності студентів – економістів у процесі навчання.

За допомогою кругової діаграми показано відсоткове співвіднесення середніх показників складових комунікативної компетентності студентів 1, 2, 3 курсів економічних спеціальностей відносно перерахованих категорій (рисунок 2).

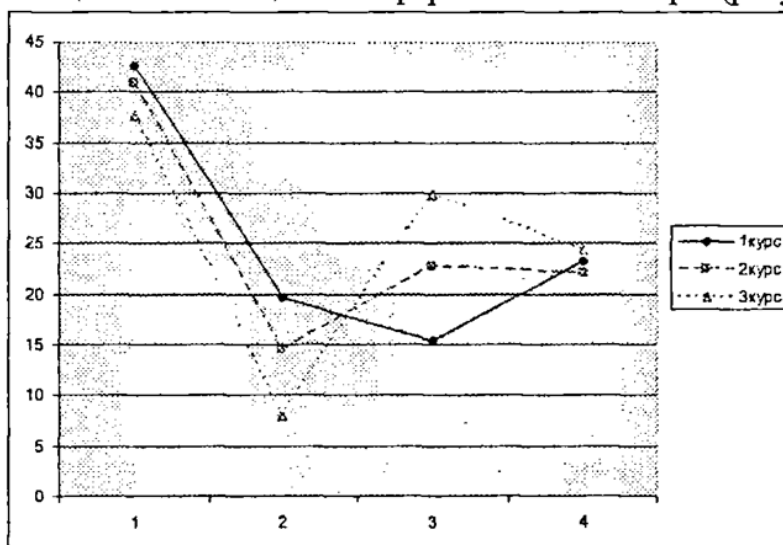


Рис. 1. Графік складових комунікативної компетентності студентів

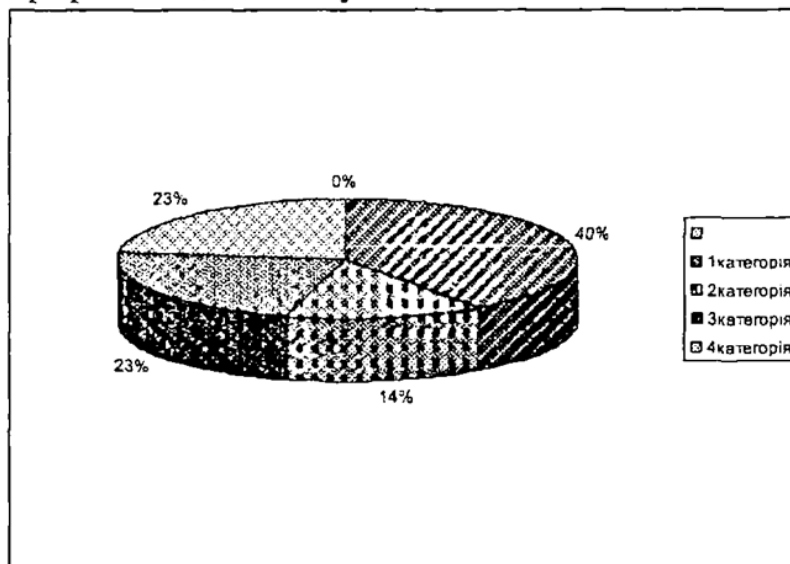


Рис. 2. Відсоткове співвіднесення категорій комунікативної компетентності студентів

Наступним етапом дослідження стало анкетування 193 студентів другого курсу Криворізького економічного інституту ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана» (на початку навчального року). Отримані результати викликають занепокоєння, а саме: лише 17 % респондентів визнали високим рівень своєї комунікативності; 34 % – переконані у необхідності підвищення рівня комунікативності; 49 % – визнають низький рівень своєї комунікативності.

Загалом 62,7 % опитаних визнали, що не знають як розвинути комунікативність, хоча розуміють необхідність самовдосконалення в цьому напрямку.

Як стверджує З. Підручна, саме у студентські роки відбувається становлення характеру людини, розумовий і фізичний розвиток, удосконалюється культура мислення, оперативна пам'ять, увага, підвищується рівень самостійності, незалежності, наукового і професійного розвитку. Урахування психолого – педагогічних особливостей студентського віку, акцентування в навчально – виховному процесі на пріоритетності особистості студента, його здібностях, створення максимально сприятливих умов для розвитку, допомагає ефективніше реалізувати мету формування комунікативної компетентності [2].

Саме у цьому віці постає нова потреба професійної самореалізації особистості, яка виявляється у можливостях прагнення оригінального розв'язання завдань (вибору оптимального шляху вивчення профільних дисциплін); висловлення своєї точки зору, яка може відрізнятись від наукової.

Ураховуючи психологічні особливості розвитку особистості у процесі переходу до ранньої дорослості, специфіку формування свідомості, важливість власного визнання «Я – професіонала» в аспекті майбутньої фахової діяльності дає нам право наголошувати на важливості та пріоритетності досліджуваного явища у подальшій роботі в аспекті формування комунікативної компетентності студентів – майбутніх економістів.

Отже, на нашу думку, поєднання фахової економічної підготовки на рівні бакалавра економіки та педагогіки виправдано і є необхідною передумовою процесу постійного становлення і формування особистості студента, стимулювання творчої діяльності, можливе гармонійне виховання студентської молоді, її духовний розвиток, а як наслідок – формування комунікативної компетентності.

#### Література

1. Онуфрієва Н. М. Комунікативна компетентність особистості / Н. М. Онуфрієва // Вісник КНУ ім. В. Шевченка. Соціологія. Психологія. Педагогіка. – 2002.- С. 12 – 13.
2. Підручна З. Ф. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки: Дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / «Теорія і методика професійної освіти». – З. Ф. Підручна – Тернопіль, 2008.
3. Філософський словарь / [под ред. М. М. Розенталя]. – М.: Политиздат, 1975. – 496с.
4. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб./ О. В. Яшенкова. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 312с.

*Стаття надійшла до редакції 19.10.2010 р.*